

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle

Postbus 194, 8000 AD Zwolle

Internet: www.judaica-zwolle.nl E-mail: info@judaica-zwolle.nl

Verschijnt vier maal per jaar - ISSN 1384-9050

Jaargang 25, Nummer 4 / Tammoez 5772 – Juli 2012

OPLAGE 325 EXEMPLAREN - ABONNEMENT €8,00 - POSTGIROREKENING 259272

25 jaar Stichting Judaica

Van de redactie

Op 3 juni jl. bestond de Stichting Judaica Zwolle 25 jaar. Tevens wordt met deze aflevering de 25ste jaargang van het Judaica-Bulletin afgerond. Twee jubilea die we niet onopgemerkt willen laten voorbijgaan. Op zondag 4 november a.s. zullen we het vijfde lustrum van de stichting vieren met een “uitgebreide” Samuel-Hirschlezing waarbij ook plaats is ingeruimd voor de Jiddische muziek van zangeres Lucette van den Berg.

In dit bulletin vindt u een korte terugblik op 25 jaar Judaica in Zwolle, waarin de redactie vooral aandacht besteedt aan de uitgangspunten waarmee de stichting al die jaren heeft gewerkt. Ook is er de aankondiging van de lustrumviering op 4 november a.s. met de Samuel-Hirschlezing, die dit jaar gehouden wordt door dr. Bart Wallet.

Verder vindt u in dit nummer de 6b^{de} aflevering van de serie ‘Joodse humor’, nogmaals gewijd aan Meyer Sluyser, chroniqueur van de vooroorlogse Amsterdamse jodenhoek. Dankzij Meyer Sluyser is zoveel vooroorlogse joodse humor bewaard gebleven, dat we hem gerust onder de humoristen mogen scharen ondanks het feit dat zijn werk steeds doortrokken is van het Grote Verdriet. Humor is immers niet alleen een zaak van de lach, maar ruimt ook plaats in voor de traan.

Als derde bijdrage aan dit bulletin hebben we voor u de toespraak die Peter van 't Riet op 26 april jl. hield voor het Genootschap Nederland-Israël en de Joodse Gemeente van Zwolle ter gelegenheid van Jom Ha'atsmaot, de 64ste verjaardag van de Staat Israël. Daarin betoogt hij aan de hand van veel feiten dat Israël veruit het belangrijkste land van de wereld is. Eveneens een verhaal met een (glim)lach en een traan(tje). Want (en nu citeren we Meyer Sluyser): “Zegt een (joods) mannetje: ‘Als ik dood

ben en ik kom tegenover God te staan, zal ik hem vragen: Mag nou misschien eens een ander volk twee duizend jaar aan de beurt komen om uitverkoren te wezen?’” Zo is het maar net.

Ook is er weer de Judaica-agenda met de datums waarop de tentoonstelling in de synagoge open is en de rubriek Bibliothecaria, dit maal van de hand van de nieuwe bibliothecaris, Jeannette Hansma. Voorts wijzen we u erop dat de synagoge op Open Monumentendag open is voor publiek.

CURSUSPROGRAMMA 2012-2013

In het nieuwe seizoen organiseert de Stichting Judaica in de synagoge van Zwolle weer een achttal interessante cursussen (zie bijgesloten cursusfolder): twee Vrij Leerhuizen (Joodse karakter van de evangeliën; Jesaja); vier Korte cursussen (Talmoed; Joodse film; Pesach; Spaanse joden in de Middeleeuwen) en twee cursussen Bijbels-Hebreeuws (beginnenden en bijhouders). Wilt u meer weten over het cursusprogramma? Surf dan naar onze website www.judaica-zwolle.nl, waarop u uitgebreide informatie kunt vinden en via een winkelmandje kunt inschrijven. Ook kunt u de beknopte cursusfolder aanvragen bij onze administratie (038-4651347).

Vijfentwintig jaar Stichting Judaica Zwolle

Door de redactie

Op 2 juni 1987, vijfentwintig jaar geleden, werd de Stichting Judaica Zwolle opgericht. Sindsdien is een keur van activiteiten ontplooid zowel in als buiten de synagoge van Zwolle om de doelstelling van de stichting te bereiken. Die doelstelling is vanaf het begin onveranderd geweest: kennis verspreiden over de joodse godsdienst, geschiedenis, taal en cultuur. Cursussen, lezingen, een bulletin, een tentoonstelling, het zijn maar enkele voorbeelden van die activiteiten. Wie een compleet overzicht wil hebben van alles wat de Stichting Judaica Zwolle de afgelopen jaren verricht heeft, kan terecht op de website www.judaica-zwolle.nl.

De Stichting Judaica Zwolle werd in 1987 opgericht op initiatief van Peter van 't Riet (voorzitter) en Jaap Hagedoorn (secretaris). Een jaar eerder hadden zij de werkgroep Judaica Zwolle opgericht om tot meer activiteiten in de gerestaureerde synagoge te kunnen komen. Tot het eerste bestuur behoorden indertijd ook Jan Drentje en Cees Verdonk. Jaap Hagedoorn bleef secretaris tot 1994 toen hij het te druk kreeg met de politiek. Peter van 't Riet trad 2 juli jl. af na 25 jaar ononderbroken dienst als voorzitter van de stichting. Hij zal als vrijwilliger nog een aantal werkzaamheden voor Judaica blijven doen.

In de afgelopen jaren heeft Judaica ups en downs gehad, maar nog altijd is zij een levenskrachtige organisatie met recent weer een compleet bestuur van zeven leden. Er is altijd gewerkt in lijn met een tiental uitgangspunten:

1. Judaica is een educatieve stichting, niet gebonden aan enig kerkgenootschap of geestelijke stroming, maar alleen aan haar eigen doelstelling.
2. De doelstelling van de stichting is breed en omvat in principe alle aspecten van het jodendom.
3. De activiteiten staan open voor een ieder die het jodendom een warm hart toedraagt.
4. Binnen de activiteiten wordt gestreefd naar een prettige, liberale sfeer waarbij de nadruk ligt op de eigen verantwoordelijkheid van de deelnemers voor hun persoonlijke leerproces.
5. Activiteiten waarvoor belangstelling bestaat worden gestimuleerd, activiteiten waarvoor de belangstelling terugloopt, worden beëindigd.
6. Samenwerking met andere organisaties die verwante doelstellingen hebben, wordt alleen aangegaan als dat een meerwaarde heeft voor het bereiken van de eigen doelstellingen.
7. Er is functiescheiding tussen (debiteuren)-administratie en financieel beheer.
8. Judaica is een vrijwilligersorganisatie en maakt zo weinig mogelijk gebruik van subsidies

van overheden en/of fondsen, echter zijn donaties van particulieren wel van harte welkom.

9. Er wordt een strikt financieel beleid gevoerd, waarin in beginsel elke activiteit kostendekkend is en er over alle activiteiten heen genoeg overblijft om de algemene kosten op te brengen.

10. De reserves van de stichting bedragen ongeveer 1,5 à 2 keer de jaaromzet, terwijl het meerdere wordt besteed aan verbeteringen aan de synagoge.

Het aantal cursisten, abonnees, andere deelnemers en belangstellenden is sinds een jaar of tien wat teruggelopen, maar is nog altijd groot en lijkt momenteel weer groeiende. Er staan dit jaar ruim 500 adressen in ons bestand. De laatste jaren worden er buitengewoon veel rondleidingen gegeven. In al die 25 jaar hebben 23 personen tot het bestuur behoord. Daarnaast zijn er altijd veel vrijwilligers actief geweest voor allerlei soorten werkzaamheden. Hun namen zijn te vinden op de website van de stichting (www.judaica-zwolle.nl) in de rubriek Bestuur.

Vijfde lustrumviering en Samuël-Hirschlezing

Op zondag 4 november 2012 wordt van 10.30-12.45 uur in de synagoge van Zwolle het 5de lustrum van Stichting Judaica gevierd met enkele korte toespraken, waarin o.a. na 25 jaar afscheid wordt genomen van Peter van 't Riet als oprichter en voorzitter van de stichting. Daarna volgt een musicaal intermezzo met Jiddische muziek door Lucette van den Berg (zang) en Reinout Vrijhoef (gitaar). Vervolgens zal dr. Bart Wallet de 14de Samuël-Hirschlezing uitspreken. Deze gaat over de na-oorlogse veranderingen in de spreiding van joden over Nederland. Toegang €7,50 voor wie zich vóór 1 oktober aanmeldt. Voor de anderen €10,- aan de zaal. We hopen u bij deze bijeenkomst als deelnemer te mogen begroeten.

JOODSE HUMOR 6b (Een literair monument)

Door Peter van 't Riet

U raadde het al, op aflevering 6a volgt aflevering 6b. Meyer Sluyser is immers wel een hele aflevering waard. Nog een halve dus over hem. **Meyer Sluyser** (officiële naam: Meijer Sluijser) werd op 9 september 1901 geboren in de Markensteeg, midden in de Amsterdamse jodenbuurt. Hij overleed op 26 januari 1973 in Bussum. Hij was journalist, radiocommentator en schrijver. Maar bovenal is hij bekend van zijn vele boeken over de Amsterdamse jodenbuurt van voor de oorlog.

In de Wikipedia, de nogal oppervlakkige internet encyclopedie, kunnen we lezen dat Sluyser uit het socialistisch joodse gezin van de diamantslijper Mozes Meijer en Sara Verdooner kwam. Hij is drie keer getrouwd geweest, maar kreeg alleen twee kinderen uit zijn eerste huwelijk. Na een opleiding aan de driejarige mulo en wat baantjes werd hij tolk bij internationale socialistische bijeenkomsten. In 1926 werd hij lid van de VARA en in 1929 redacteur van het sociaal-democratische dagblad *Het Volk*. Sluyser bestreed alle vormen van dictatuur of ze nu rood of bruin waren: het communisme, het fascisme en, vooral nadat in 1933 in Duitsland Hitler aan de macht kwam, het nationaal-socialisme.

Na de Duitse inval en de capitulatie wist Sluyser met zijn gezin en met zijn levenslange boezemvriend Lou de Jong op 15 mei 1940 naar Engeland te ontkomen. Door zijn ervaring en maatschappelijke betrokkenheid klom hij in Londen binnen de overheidsvoorlichtingsdienst op tot chef van de radioluisterdienst. Hij was de geestelijk vader van 'Radio Oranje', het Nederlandse radioprogramma in oorlogstijd dat via de BBC werd uitgezonden. Ook verzette hij zich in Londen tegen ideeën om na de oorlog het parlement af te schaffen en een autocratische regering te vormen in het bevrijde Nederland.

In november 1944 keerde hij terug naar bevrijd Zuid-Nederland en werd één van de oprichters van het dagblad *Het Vrije Volk* waarin hij wekelijks *Commentaar op het nieuws* leverde. Ook bij *De Groene Amsterdammer* had hij een column. Behalve zijn boeken over het joodse verleden van Amsterdam schreef hij twee detectives onder het pseudoniem *Richard Parridon*.

Meyer Sluyser is geen makkelijke mens geweest. Veel en hooglopende ruzies hebben zijn levensweg gemarkeerd. Daarmee opent zelfs zijn

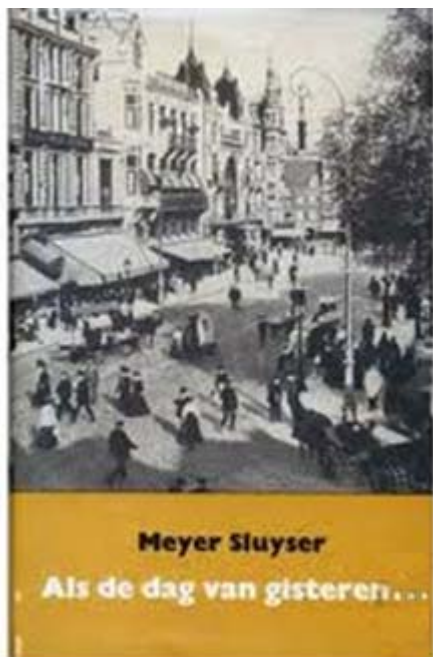
Meyer Sluyser (1901-1973)

collega-journalist Martin van Amerongen het portret van Sluyser dat hij schreef voor de bloemlezing "Voordat hij het vergat" (*De Arbeiderspers*, Amsterdam, 1973, p. 210). In de strijd die Sluyser in de jaren '30 met zijn politieke vijanden uitvocht, werden scherpe bewoordingen zoals "de vuilschrijver Frans Goedhart" en "de fascistisering van de Telegraaf" niet gemeden (p. 211-212). Maar ook Sluyser zelf kreeg in het heetst van de strijd heel wat over zich heen: "zijn minderwaardige schandaal-journalistiek" zou in de SDAP zijn "aangeschreven als een rotte kool bij een groentevrouw". Kom daar vandaag nog eens om in het politieke debat tussen links en rechts en tussen links en nog linkser.

Opgroeiend in het arme joodse milieu van zijn Amsterdamse jodenbuurt moest hij politiek wel uitkomen bij het socialisme. Maar een radicale socialist is hij nooit geworden. Van zijn

schoolgenoten die Karl Marx bestudeerden, zei hij eens: “Ik houd me meer bij Karl May. Zij weten alles van winst, ik alles van Winnetou” (let op de alliteraties) (p. 215). Maar uiteindelijk moest Winnetou het toch afleggen tegen de sociale strijd van de naaimeisjes van Herzberger. Toen de stakingsleidster uit een raam de meisjes toesprak (het zijn Sluysers eigen woorden) en riep: “Meisjes, één roep slechts vult onze gedachten, daaraan denken wij dag en nacht: Toont je solidair”, toen roept een goedig vrouwtje van driehoog naar haar buurvrouw: “Toontje Solidair? Wat is dat nou weer voor een goser?” “Aan zijn naam zou ik zeggen, dat ’t niet iemand is uit de jodenhoek” (p. 215).

Na de oorlog bleek Sluysers hele familie door de nazi’s te zijn uitgeroeid. Daarna begon hij aan het schrijven van zijn zes bundels over de vooroorlogse Amsterdamse jodenhoek. “De paar mensen uit de oude buurt, die het Grote Verdriet mochten overleven, zouden stikken van hartzeer als ze niet meer konden spreken over de dagen van vroeger.” Het zijn gedenkboeken voor zijn vrienden zoals Sander Salomons die hij omschreef op een wijze waarvan je vandaag nog de tranen in je ogen kunt krijgen: “Hij ging naar Auschwitz, grote God, wees alsjeblieft een beetje zuinig op zijn ziel, want zo gaaf en onbaatzuchtig zult Gij er niet veel bezitten in het eeuwig magazijn.” (p. 216).

Boekomslag “Als de dag van gisteren” (1958)

Van Amerongen schrijft over zijn boeken: “Het zijn boeken, zo kristalhelder van toon, zo zuiver van sfeer, zo doortrokken van authentieke droefenis, dat men de auteur van ganser harte zijn vreemde gedragingen – politiek en persoonlijk – vergeeft. En er viel Sluysers veel te vergeven, want het was natuurlijk een lastige, zo niet onhandelbare man” (p. 219). Bij Het Vrije Volk werd hij ontslagen. Bij de Partij van de Arbeid werd hij niet aangenomen als internationaal secretaris. Uiteindelijk werd hij partijpropagandist onder partijleider Mr. J.A.W. Burger met wie hij samen in Londen had gezeten en met wie hij uitstekend kon opschieten (p. 220). Maar diplomatieker werd hij niet: “Als ik vind dat op een hele hoge post een doorgewinterde drol in een gouden rand zit of komt, zég ik dat.” En fractieleider Van der Goes van Naters, die hij een charletan vond, werd daarom “Van der Smoes van Flaters” genoemd, maar liefst vijf keer en dan bij voorkeur in diens aanwezigheid (p. 221).

Sluysers was ook een compromisloze Israël-aanhanger. “De man die zegt niet tegen joden te zijn, maar wel tegen Israël, is een leugenaar of een stomming.” (p. 223). Op bezwaren uit de linkerhoek tegen Israëls buitenlandse politiek reageerde hij: “Met hoeveel duizenden dode joden is “links” tevreden, voordat ze beginnen te merken, dat Hitler meer navolgers heeft dan goed is voor hun nachtrust?” (p. 221). Zo mild als hij kon schrijven over de vooroorlogse Amsterdamse jodenhoek, zo hard was hij in het politiek-maatschappelijk debat zowel voor als na de oorlog.

Was Meyer Sluysers een joodse humorist? In mijn ogen zeker wel, vooral als we bij humor niet alleen plaats inruimen voor een lach, maar ook voor een traan. En zelfs als de grens tussen humor en sarcasme bij hem niet altijd scherp te trekken is. Zoals in het volgende voorbeeld, waaruit bovendien blijkt dat de ene joodse humorist niet altijd de andere kon waarderen. Zijn beoordeling van Max Tailleur loog er niet om: “De man had beter Causeur kunnen heten en Tailleur kunnen worden” (Luitzen, 2010, p. 37). Desondanks zijn zijn boeken over de vooroorlogse Amsterdamse jodenhoek een monument in de Nederlandse literatuur (ook taalkundig!) en een monument voor de Amsterdams joodse humor van vóór het Grote Verdriet. Ter afsluiting nog een enkel voorbeeld uit “Er groeit gras in de Weesperstraat” (p. 26-27).

“Elk jaar hoor ik van mijn vader hetzelfde verhaal; het verveelt me nooit.

‘Er was een arme man, die tegen Paas bij een rijk man in de keuken kwam. Hij zag hoe ze daar gremselich aan het klaarmaken waren. Kwam die arme man thuis en zei tegen zijn vrouw: ‘Moet jij ook doen.’ Gingen ze narekenen wat een schotel goede gremselich kost. Veel geld, veel te veel geld voor die arme sijnorrer. Zei de man: ‘Weet je wat, we laten de eieren weg.’ Zei de vrouw: ‘Ik heb geen vette soep. Weet je wat, we laten het soepvet weg’ Zei de man: ‘En de krenten, de rozijnen, de gember, de sukade, de suiker... dat kost allemaal handenvol geld. Dat kunnen we óók weglaten.’ Ze brokkelden dus de matzes en toen aten ze de brokken op. Zei de man: ‘Begrijp jij nou wat rijke mensen aan gremselich lekker vinden?’

Honderd miljoen maal heeft vader dit verhaal thuis verteld. Wij allemaal om een witgedekte tafel.

‘...begrijp jij nou wat rijke mensen aan gremselich lekker vinden?’

Vader keek de kring rond. Vreugde lag als zonneschijn over zijn gezicht verspreid. Dan bracht grootmoeder ons aller gevoelens onder woorden:

‘Ik zeg maar zo: een rijk man is niet mesjogge...’. Honderd miljoen maal heb ik dat gehoord. Het zou me een lief ding waard zijn als ik het nog eenmaal kon horen aan die witgedekte paastafel...”.

Bundels van Meyer Sluyser

- *Die en die is er nog ... : Een reportage over een voltooid verleden tijd.* Kroonder : Bussum 1951.
- *Voordat ik het vergeet.* Het Parool/De Nieuwe Pers : Amsterdam 1957.
- *Als de dag van gisteren.* Het Parool/De Nieuwe Pers : Amsterdam 1958.
- *Hun lag klinkt van zo ver.* Het Parool/De Nieuwe Pers : Amsterdam 1959.
- *Er groeit gras in de Weesperstraat.* Het Parool : Amsterdam 1962.
- *Amsterdam je hebt een zoute smaak.* Het Parool : Amsterdam 1964.
- *De wereld is rond, maar mijn zolen zijn plat.* Kosmos : Amsterdam 1970.

Bloemlezingen

- *Voordat hij het vergat.* De Arbeiderspers : Amsterdam 1973.
- *Gisteren komt nooit weerom.* Lubberhuizen : Amsterdam 2000.

De bundels van Meyer Sluyser zijn tweedehands op het internet te koop bij diverse webshops.

ISRAËL, HET BELANGRIJKSTE LAND VAN DE WERELD

Door Peter van 't Riet

Toespraak op Jom Ha-atsmaot 2012 voor het Genootschap Nederland-Israël Zwolle en de Joodse Gemeente van Zwolle – Zwolle, 26 april 2012.

Dames en heren.

Allereerst wil ik u, als Genootschap Nederland-Israël, en als Joodse Gemeente van Zwolle, van harte feliciteren met de 64ste verjaardag van de Staat Israël. Elk jaar weer is het iets om dankbaar voor te zijn, dat de joodse Staat nog steeds bestaat tegen alle vijandschap van zijn omgeving in. Ook dank voor de uitnodiging om vanavond de feestrede bij dit heugelijke feit te mogen uitspreken. Want feest is Jom Ha'atsmaot, elk jaar weer. En hoewel Israëls vijanden de

oprichting van de Staat in 1948 een “ramp” hebben genoemd, zijn er redenen genoeg om er een vreugdevolle gebeurtenis in te zien. Immers, sinds zijn oprichting is Israël veruit het belangrijkste land in de wereld geweest. Ik zal u dat laten zien aan de hand van een aantal voorbeelden.

Israël en de VN

Laten we eerst eens kijken naar de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties. Sinds zijn oprichting heeft die 91 besluiten

genomen. Daarvan waren er 39 gericht tegen Israël (dat is ongeveer 40%). Slechts 3 van die 91 besluiten waren gericht tegen Syrië en slechts 1 tegen Iran. In deze Raad worden besluiten tegen Israël altijd aangenomen met grote meerderheid van stemmen. Die ene resolutie tegen Iran kreeg slechts een krappe meerderheid.¹ Deze cijfers laten maar één conclusie toe: als het om de mensenrechten gaat, is Israël veruit het belangrijkste land in de wereld.

Nog zo'n voorbeeld. Soms gebeuren er in de wereld dermate ernstige dingen dat de oplossing ervan een spoedeisend karakter schijnt te hebben. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is 10 keer in spoedzitting bijeen geweest. Van die 10 keer waren er maar liefst 5 gericht tegen Israël. Dat is 50%. Zelfs voor massaslachtingen en volkenmoord elders in de wereld wordt dit middel zelden of nooit ingezet. Dus als het om spoed gaat, is Israël voor de VN net zo belangrijk als de rest van de wereld bij elkaar.

Een derde voorbeeld. Er is geen land in de wereld waartegen de Verenigde Naties meer resoluties hebben aangenomen, dan tegen Israël. Zowel de Veiligheidsraad als de Algemene Vergadering hebben in honderden resoluties Israël veroordeeld voor van alles en nog wat.² Ik heb geprobeerd op internet de aantallen resoluties te vinden en te tellen, maar dat is mij niet gelukt, zoveel zijn het er geweest. En: VN-resoluties worden i.h.a. gezien als bijdragen aan de ontwikkeling van het volkenrecht. Ook voor de ontwikkeling van het volkenrecht is Israël dus het belangrijkste land in de wereld.

Hoe kan dat, vraag je je af? De wereld telt op dit moment zo'n 7 miljard bewoners. In Israël wonen zo'n 7 miljoen inwoners. Dat is ongeveer één promille van de wereldbevolking. En toch is zo'n 40% van de aandacht van de VN op Israël gericht. Dat is 400 keer zo veel dan je zou verwachten op grond van Israëls inwonertal. Het is duidelijk dat de VN met twee maten meten. Aan de ene kant de uitvergroete Israël-maat, aan de andere kant de ingedikte rest-van-de-wereldmaat. Deze beide maten hebben echter één ding gemeen: het zijn alle twee vooral Arabisch-Islamitische maten.

Er zijn 17 Arabische landen en daarnaast nog eens 40 niet-Arabische maar wel islamitische

landen zoals Iran, Pakistan en Indonesië. Deze landen hebben zich verenigd in de “Organisatie van Islamitische landen” en vormen samen een groot machtsblok in de VN.³ Zij beschouwen de VN als een belangrijk slagveld in hun strijd tegen Israël. Daarbij kunnen ze rekenen op de steun van nog eens vele niet-islamitische landen, vooral in Afrika, vanwege hun olie- en handelsbelangen. Al deze Arabische en islamitische landen worden stuk voor stuk autoritair geregeerd. De meeste zijn onversneden partijdictaturen, soms voorzien van een vleugje schijndemocratie. Hun eigen misdaden tegen de menselijkheid houden ze uit de wind door alle aandacht van de wereld voortdurend met VN-resoluties op Israël te richten. Ook dáárom is Israël het belangrijkste land in de wereld, omdat het – als een van de weinige – weerstand biedt tegen het door dictaturen gedomineerde volkenrecht.

Israël en de westerse beeldvorming

Het zijn overigens niet alleen de Arabische en islamitische staten die het beeld van Israël als schurkenstaat uitdragen. Ook een groot deel van de westerse intelligentsia, de politici en de media hebben Israël tot een soort toetssteen voor hun ideologische denken gemaakt. Israël zou in hun ogen een perfecte, humanitaire, democratische staat moeten zijn, die zijn leger alleen nog maar inzet voor vredesmissies in plaats van oorlog. Een soort Nederland in het Midden-Oosten. Dat Israël in werkelijkheid al 64 jaar een land in oorlog is, dat mag in hun streven naar de ideale wereld geen

¹ Zie: NRC-Handelsblad, 23 maart 2012, p. 12.

² Tweederde van alle resoluties was de afgelopen 66 jaar tegen Israël gericht (Elsevier, 24-09-2011, p. 42).

³ NIW, 24 december 2010, p.11.

rol spelen, vinden ze. Dat er in 2011 maar liefst 680 raketten op Israël zijn afgeschoten vanuit dichtbevolkte wijken in Gaza, d.w.z. bijna 2 raketten per dag⁴, dat is een getal dat niet in de jaaroverzichten van onze kranten en televisiezenders voorkomt. Dat die beschietingen nog steeds dagelijks doorgaan, ook daarover lezen en horen we weinig in de Nederlandse media. Totdat Israël een vergeldingsactie of een preventieve actie uitvoert, waar enkele Palestijnse burgers bij omkomen, die zich in de buurt van de terroristen bevonden. Dan vinden onze dagbladen en het NOS-journaal dat er opeens erg belangrijk nieuws te melden is. Vaak wordt de aanleiding voor een Israëlische actie er niet eens bij verteld. Elk incident waarin Israël een rol speelt, wordt uitvergroot. Ook in de Nederlandse media is Israël dus een veel belangrijker land dan de meeste andere landen in de wereld.

Veel van de westerse beeldvorming over het Israëlisch-Palestijnse conflict wordt bepaald door het schema: rijk tegenover arm, machtig tegenover machteloos, bezitter tegenover bezitloze, onderdrukker tegenover vrijheidstrijder. Dit schema is een hardnekkig restant van het marxistische denken in klassentegenstellingen, dat sinds de jaren '60 en '70 veel invloed kreeg in West-Europa. Die invloed beperkte zich niet alleen tot linkse politieke bewegingen. Zij werkt ook nog steeds sterk door in de grote christelijke kerken via de restanten van de z.g. bevrijdingstheologie.

In het marxistische denken wordt het bewustzijn van een mens bepaald door zijn economische omstandigheden. De proletariër heeft het rechte bewustzijn, de kapitalist heeft een vals bewustzijn. De proletariër, de arme, de bezitloze, de onderdrukte, – hoe hij zijn heroïsche vrijheidstrijd ook voert, al is het met de gewelddadigste middelen –, het is te billijken wat hij doet, want hij heeft het recht aan zijn zijde! De kapitalist daarentegen, de rijke, de bezitter, de machthebber, – wat hij ook doet –, hij vertegenwoordigt per definitie het onrecht en dient veroordeeld te worden. Dit schema van heldhaftige vrijheidstrijders tegenover wrede onderdrukkers is – van zijn ergste marxistische stekels ontdaan – nog altijd het schema waarmee veel westerlingen naar de wereld kijken. En dan zijn de keuzen snel en gemakkelijk gemaakt. De Palestijnen zijn arme, bezitloze, machteloze, onderdrukte vrijheidstrijders. Zij hebben dus het gelijk aan hun zijde. Israël daarentegen is een

rijke, vermogende, machtige en onderdrukkende staat, en dus een schurkenstaat. Op internet kun je op sommige websites triomfantelijk lezen dat er geen land in de wereld is dat zo vaak VN-resoluties aan zijn laars lapt, dan Israël. Geen wonder als je de resolutie-inflatie van de VN tegen Israël ziet.

Hetzelfde schema, machteloze tegenover machtige, domineert de kijk die velen in ons werelddeel hebben op de regio rond Israël. De Arabieren kunnen het niet helpen dat ze in dictaturen leven. Ze zijn immers eeuwenlang “gekoloniseerd en uitgebuit”. Hun bevolkingen verdienen dus onze sympathie, ongeacht de staatsvorm waarin zij leven. En helemaal nu die bevolkingen in opstand zijn gekomen tegen hun eigen leiders. Amerika en Israël daarentegen verdienen onze antipathie, omdat ze alleen maar uit eigenbelang opereren. Okay, Saddam Hoessein was dan wel geen lekkere jongen, maar die vreselijke president Bush was net zo’n grote schurk door zich niets aan te trekken van de alom gerespecteerde VN-resoluties. Met zo’n kijk op de wereld vinden sommigen dat je beter protestmarsen tegen Amerika en Israël kunt organiseren, dan tegen Syrië en Iran, of tegen het schrikbewind van Hamas in de Gaza-strook.

Welvaart en armoede of moraal?

Dit verbleekte marxistische schema van ‘vrijheidstrijder tegenover uitbuiters’, dat door veel van onze media, politici en intellectuelen op de achtergrond wordt toegepast op het Israëlisch-Palestijnse en het Arabisch-Israëlische conflict, is dieper geworteld in het westerse denken dan u wellicht geneigd bent te denken. In subtielere vorm is het de basis waarop veel van onze sociaal-economische wetenschappen worden bedreven. De Amerikaanse socioloog en politicoloog Francis Fukuyama zei het onlangs nog eens zo: “In mijn vakgebied [de sociologie en politicologie] is men geneigd alles vanuit economische omstandigheden te verklaren”.⁵ Dat wil zeggen dat alle conflicten in de wereld te herleiden zijn tot verschillen in welvaart, verschillen tussen rijkdom en armoede. Daarbij veroorzaakte de rijkdom bij de rijken een zelfzuchtige moraal van uitbuiting en onderdrukking. Armoede daarentegen leidt bij de armen tot een opofferingsgezinde moraal van wanhoop, verzet en vrijheidsdrang. Pas als de economische tegenstellingen zijn overwonnen, zullen mensen in vrede met elkaar leven.

⁴ NIW, 16 maart 2012, p. 28.

⁵ NRC-Handelsblad, 13 mei 2011, p. 10.

Maar dit van oorsprong marxistische schema zet de werkelijk op zijn kop. In werkelijkheid komen goede en slechte moraal niet voort uit economische omstandigheden, maar komen economische omstandigheden voort uit goede en slechte moraal. Welvarende samenlevingen bestaan alleen op basis van gezonde ideeën over:

- individuele vrijheid en verantwoordelijkheid,
- gemeenschapszin,
- de ontwikkeling van een humane rechtsorde,
- individuele ontplooiing
- sociaal-economische rechtvaardigheid,
- de rechten van minderheden,
- vrije verkiezingen en een parlement dat de regering naar huis kan sturen etc.

Welvarende samenlevingen kunnen alleen blijven bestaan als zij gebaseerd zijn op een goede politieke, publieke en private moraal. Arme en gewelddadige samenlevingen daarentegen zijn meestal het gevolg van:

- onverantwoord leiderschap,
- despotisme,
- een elite die zichzelf verrijkt ten koste van de rest van de bevolking,
- rechteloosheid,
- vervolging van minderheden etc.

Soms kunnen dit soort samenlevingen tijdelijk wel eens machtig zijn en welvarend lijken. Maar door hun slechte politieke, publieke en private moraal storten ze op enig moment in elkaar en zakken zij in armoede terug.

Dat niet onze welvaart onze moraal bepaalt, maar dat omgekeerd onze moraal onze welvaart en vooral ons welzijn - onze *sjalom* - bepaalt, dat weten we al 3000 jaar lang uit de Tora. Daarin staat immers niet: “Als het goed met je gaat, en je lang zult leven, dan ga je vanzelf je vader en je moeder eren”. Nee, er staat het omgekeerde: “Als je je vader en je moeder eert, dan zul je langer leven en dan zal het je welgaan in het land dat de Eeuwige je God je geven zal”.⁶ Met andere woorden: een vrije samenleving waarin mensen zich houden aan de *mitswot*, en kiezen voor de juiste moraal, dat is een samenleving waarin welvaart en welzijn een kans krijgen om te gedijen! Eerst komt de moraal, daarna komt de *sjalom*. Dat is in mijn ogen de belangrijkste reden

⁶ Deuteronomium 5:16.

waarom de Israëlsche samenleving vrijer, gelijk(er) en productiever is dan die van de omringende Arabische landen. Burgerlijke vrijheden, individuele verantwoordelijkheid, sociale gerechtigheid, vrije discussie, constructieve samenlevingsopbouw, bescherming van het leven, democratie, solidariteit in nood, en vul het lijstje maar aan. Dat vind je in Israël. Kom daar eens om in Egypte, in Syrië, in Iran, of in Gaza.

64 Jaar Israël

Hoewel Israël al 64 jaar in oorlog verkeert met de meeste van zijn burens, ontwikkelt het zijn rechtsorde steeds verder in de richting van een grondwettelijke democratie. In Israël worden wetsvoorstellen na heftige discussies in de Knesset aangenomen of verworpen. In Israël heeft ook de Arabische minderheid stemrecht voor het parlement. In Israël is een onafhankelijke rechtspraak. In Israël worden burgemeesters, ministers, ja zelfs presidenten, waartegen ernstige verdenkingen bestaan voor het gerecht gedaagd. In Israël onderzoeken onafhankelijke commissies het optreden van de strijdkrachten als er verdenkingen van oorlogsmisdaden bestaan. In Israël bestaat een vrije pers en wordt politiek bedreven in het openbaar. Daarom kun je in Israël openlijk vraagtekens zetten bij het nederzettingenbeleid van de opeenvolgende regeringen. Daarom kun je in Israël openlijk de vraag stellen of het leger soms niet buitensporig is opgetreden. Daarom kun je in Israël openlijk ter discussie stellen of het Arabische bevolkingsdeel niet wordt achtergesteld. Er is op Israël best veel aan te merken. Maar veel belangrijker is dat Israël met zijn staatsinrichting laat zien, dat de voortdurende bedreiging van zijn voortbestaan, geen reden is om de democratie over boord te zetten. Ook daarom is Israël het belangrijkste land van de wereld.

Democratisering in het Midden-Oosten?

Overigens moeten we van het democratiseringsproces in het Midden-Oosten nog maar afwachten wat het gaat opleveren. Democratie is meer dan alleen vrije, halfvrije of schijnvrije verkiezingen voor een parlement. Zoals ik aan het voorbeeld van Israël al liet zien, het is ook:

- onafhankelijke rechtspraak,
- vrijheid van meningsuiting,
- vrije pers,
- vrijheid van godsdienst,
- vrijheid van vereniging,
- vrij ondernemerschap

De Klaagmuur in Jeruzalem

én – wat vaak vergeten wordt – democratie is ook een goed georganiseerde publieke sector en een krachtig maatschappelijk middenveld om de belangen van burgers, organisaties en bedrijven te beschermen en te behartigen. Democratie stoelt ook op doodgewone zaken als:

- een keuringsdienst voor waren,
- bouw-en-woningtoezicht,
- een kadaster voor al het bezit van grond en gebouwen,
- banken die hun verantwoordelijkheid nakomen voor een goed marcherende economie,
- vakbonden,
- werkgeversorganisaties etc., etc.

Neem nu zoiets “banaals” als een kadaster. Dat is een buitengewoon belangrijk instituut om uw onroerend goed te beschermen tegen onrechtmatige aanspraken. Heeft u er wel eens bij stil gestaan dat in een groot land als Egypte (met 80 miljoen inwoners) een groot deel van de grond en de gebouwen niet eens geregistreerd staan in een kadaster?⁷ Velen in Egypte kunnen niet of met moeite bewijzen dat hun grond hun rechtmatig eigendom is. Kom dan eens bij een bank voor een hypotheek. Dat is een van de vele redenen waarom de economie in dat land zo slecht draait.

En neem nu zoiets basals als godsdienstvrijheid. In Saoedi-Arabië mogen geen synagogen en kerken worden gebouwd. De beoefening van jodendom en christendom wordt er niet toegestaan. De religieuze politie vervolgt alle

uitingen van burgers die in de ogen van de regering ingaan tegen de islam. Joden zijn in de hele Arabische wereld bijna niet meer te vinden. En sinds enkele jaren is ook het christendom onder steeds zwaardere druk komen te staan. Aanslagen op christelijk kerken zijn aan de orde van de dag, in Irak, in Egypte, in Indonesië, in Afrika.⁸ Zelfs de geboortekerk in Bethlehem in Palestijns gebied is niet aan ontheiliging ontkomen.⁹ Sommige deskundigen verwachten dat ook het christendom binnen niet al te lange tijd uit de Arabische wereld zal zijn verdreven.¹⁰ Dan is in het Midden-Oosten de beoefening van het christendom alleen nog maar toegestaan in Israël, waar Russisch- en Grieks-Orthodoxen, katholieken, Armeniërs en protestanten vanaf de stichting van de Staat de ruimte kregen om hun geloof te praktiseren. In Tunesië zijn nog onlangs twee jonge atheïsten tot 7,5 jaar gevangenisstraf veroordeeld, alleen maar omdat ze hun ideeën op internet gepubliceerd hadden. De elementaire voorwaarden voor vrijheid, democratie en blijvende welvaart zijn in de meeste islamitische landen niet vervuld. De Arabische economieën drijven voornamelijk op de olievoorraden. Als over 30 jaar de oliebronnen zijn opgedroogd, zal ook het rijke deel van de Arabische wereld weer in armoede terugvallen.

Toen de opstanden in de Arabische wereld uitbraken, was het naïeve enthousiasme in de westerse media dat nu de zogenaamde “Arabische lente” was aangebroken. Nu zouden er democratische staten ontstaan. Maar men vergat dat het maar een kleine, geliberaliseerde, stedelijke bovenlaag van de bevolking was, die zich roerde, en dat het grootste deel van de bevolking in de verpauperde voorsteden en op het verarmde platteland woont. Zij houden zich koest om af te wachten welke partijen als winnaar uit de strijd zullen komen. In dergelijk revolutionaire situaties zijn het vrijwel altijd de fanatici, de fundamentalisten, de vertegenwoordigers van autoritaire ideeën en geloofsopvattingen, de opportunisten en zelfs de criminelen die de bovenhand krijgen. Zij geven immers niet om een mensenleven. Hun strijdmiddelen zijn angst en geweld. Zo ging het al bij de Franse Revolutie die eindigde in het schrikbewind van Robespierre. Zo ging het met de Russische Revolutie die uitliep op het schrikbewind van Stalin. Zo ging het met de onrustige Weimarrepubliek die ten prooi viel aan Hitler en zijn benden. Zo ging het in China waar

⁷ http://www.mondi.nl/bijkomende_kosten_aanschaf_onroerend_goed/r/582.php [april 2012].

⁸ NRC Opinie & Debat, 11 februari 2012, p. 1-3.

⁹ NIW, 16 maart 2012, p. 6.

¹⁰ NRC-Handelsblad, 3 september 2011, p. 9.

de val van het keizerrijk uitmondde in het schrikbewind van Mao Tse-tung. Zo ging het in Iran na de val van de Shah. Zo ging het in Gaza na de zogenaamde democratische verkiezing van Hamas. En zo voltrekt het proces zich momenteel in Egypte en Tunesië met de gestage machtsuitbreiding van de Moslimbroederschap en andere fundamentalistische groepen.¹¹ Straks zal het in Syrië niet veel anders gaan.¹²

Mensbeeld

“Niet onder elke dictatuur zit een prachtige democratie verborgen,” luidt een uitspraak van Francis Fukuyama.¹³ Een Staat die niet gebaseerd is op een humane rechtsorde kan geen democratie worden. En de enige rechtsorde die de Arabische wereld kent, is die van de islam en van de sharia. Dat is een rechtsorde die gebaseerd is op een mensbeeld, waarin Allah een absolute Heer is en de mens slechts zijn onderworpen dienaar.¹⁴ En opvattingen over de verhouding tussen God en mens vertalen zich altijd door naar alle verhoudingen in de samenleving. De Islamitische Staat is een absolute heer en de burger is zijn onderworpen dienaar. Zo ook is in het traditueel-islamitische huwelijk de man de heer en zijn vrouw aan hem onderworpen.¹⁵ De islam heeft een fundamenteel ander mensbeeld dan het mensbeeld van Schepper en Co, zoals we dat kennen uit de Tora.¹⁶ Daarin is God partner van de mens in het scheppingsproces. Hij heeft een deel van zijn macht afgestaan om mensen vrijheid en verantwoordelijkheid te geven. Dan worden ook de overheid en de burgers partners van elkaar in de samenleving. Dan zijn man en vrouw partners van elkaar in het huwelijk.

Israël als hoop voor het Midden-Oosten

Is er dan wel hoop voor het Midden-Oosten? In mijn ogen is Israël de enige hoop voor het Midden-Oosten. Het is de hoop, dat onze ouwe prof. Jesaja nog eens gelijk zal krijgen, dat de volken naar Tsion zullen komen om Tora te leren.

De westerse volken hebben dat via het christendom – met vallen en opstaan – al een beetje gedaan. De oosterse volken zullen er nog heel lang over doen om de eerste stappen in de richting van de Tora te zetten. En dan bedoel ik met Tora-leren niet dat de Arabieren nog eens naar Jeruzalem zullen komen om bijbelteksten uit hun hoofd leren. Laten we maar heel klein beginnen. Het zou al heel wat zijn als een enkel Arabisch land een beetje elementaire staatsinrichting van Israël zou willen leren. Bijvoorbeeld wat het is om een kadaster te hebben dat wel alle eigendom van grond en gebouwen registreert, en hoe je daarmee de rechten van burgers en bedrijven kunt beschermen.¹⁷ Of wat het is om een onafhankelijke rechtspraak te hebben. Want met dat soort zaken geeft een autoritaire staat een stukje van zijn macht uit handen. De Tora als standaard voor gedrag en leven is te groot en te omvangrijk om in korte tijd en in één run de mentaliteit van het Midden-Oosten te verbeteren. Maar ook Tora-leren en volgens Tora leven kan heel in het klein beginnen. Luister maar eens naar de Talmoed.

Toen een heiden eens bij de grote joodse geleerde Hillel kwam en hem voorstelde jood te worden op voorwaarde dat Hillel hem de hele Tora zou leren terwijl hij op één been stond, toen was Hillels reactie onmiddellijk: “Ga maar staan en zeg mij maar na: ‘Heb je naaste lief als jezelf’”. Dat is immers de hele Tora, de rest is er de uitleg van. Maar ga heen en leer de uitleg.” Zo’n 2000 jaar geleden wist Hillel al dat Tora-leren in het klein moet beginnen. Ik hoop dat Israël het vehikel zal blijken te zijn, waarmee onze oude prof. Jesaja nog eens gelijk zal krijgen, ook voor de volken in het Midden-Oosten.

En voor u, geachte dames en heren, hoop ik dat u zich niets zult aantrekken van de negatieve beeldvorming over Israël in de media en in de politiek. Israël is een land om trots op te zijn. Ondanks de permanente staat van oorlog is het een levenskrachtige democratie, en daarmee veruit het beste land in het Midden-Oosten. Meer nog: het is – zoals ik u heb laten zien – het belangrijkste land in de wereld.

Ik wens u en de Staat Israël een *sjanah tovah wesjalom*, een goed en voorspoedig jaar.

Ik dank u voor uw aandacht.

¹¹ Zie voor Egypte bijv.: NRC-Handelsblad, 10 april 2012, p. 14. Zie voor Tunesië: Elsevier, 7 april 2012, p. 40-45..

¹² NRC-Handelsblad, 27 januari 2012, p. 17.

¹³ NRC-Handelsblad, 13 mei 2011, p. 10-11.

¹⁴ Zie: Peter van ’t Riet, *Het mensbeeld van de Tora*, Kok Kampen, 2006, p. 140-152.

¹⁵ Zie bijv.: NRC-Handelsblad, 4 mei 2012, p. 16-17 (noot later toegevoegd)

¹⁶ Zie: Peter van ’t Riet, *Het mensbeeld van de Tora*, Kok Kampen, 2006, p. 9-131.

¹⁷ http://www.neotshiran.com/eng_Land_Registration.htm [april 2012].

JUDAICA-AGENDA – ZOMER / NAJAAR 2012

8-7-2012 - Tentoonstelling

"Geschiedenis van het joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: Synagoge, Samuel-Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,00.(jeugdigen met korting)

(zie het officiële programma van deze dag). De tentoonstelling is op deze dag niet geopend voor publiek. Organisatie in de synagoge: Stichting Judaica Zwolle Tijd: 10.30 tot 16.00 uur. Prijs: Gratis

12-8-2012 - Tentoonstelling

"Geschiedenis van het joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: Synagoge, Samuel-Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,00.(jeugdigen met korting)

9-9-2012 - Tentoonstelling

"Geschiedenis van het joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: Synagoge, Samuel-Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,00 (jeugdigen met korting).

8-9-2012 - Open Monumentendag Synagoge Zwolle

Op Open Monumentendag is de synagoge open. Rondleiders zullen uitleg geven over de geschiedenis en het gebruik van het gebouw. Om 12.00 uur en 15.00 uur treden er koren op

14-10-2012 - Tentoonstelling

"Geschiedenis van het joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: Synagoge, Samuel-Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,00 (jeugdigen met korting).

Bibliothecaria

In het leslokaal van de Stichting Judaica bevindt zich een kleine bibliotheek met boeken en andere materialen over het Jodendom en aanverwante onderwerpen. De collectie omvat onder andere verscheidene titels die gebruikt kunnen worden als aanvullend materiaal voor de cursussen van de Stichting Judaica. Regelmatig worden nieuwe titels toegevoegd, verkregen door schenkingen of aankoop.

De bibliotheek ontving begin dit jaar een schenking. Deze is in dank aanvaard. Een kleine selectie uit de nieuwe aanwinsten:

- Izaak, Philips. Kaddish : Een bundel Joodse verhalen. 919.1
- Messias interpretaties in de Targumim, ingeleid, samengesteld en vertaald door A. Landman. 213
- Poorthuis, Marcel. Hamer op de rots : Artikelen over teksten en hun uitleg in het Jodendom en Christendom. 238.2
- Peli, Pinchas. Weet tegenover wie je staat : Enkele facetten van het Joodse gebed. 213
- Schoon, Simon. Herkenning in de nacht : Een

nieuw inzicht op de verhouding tussen de kerk en het Joodse volk. 238.2

- Uden, Dodo van. Gebeitelde woorden : Sprekende taal. 213
- Uden, Dodo van. Gezegend Gij Heer : Over bidden en gebed in de Joodse traditie.
- Voolen, E. van. Synagoge en Joodse eredienst. 213
- Voolen, E. van. Joodse feestdagen. 213
- Wijbenga, P. De loofhut van Uw Vrede : Over de betekenis van het Loofhuttenfeest. 213

Jeannette Hansma
Bibliothecaresse Stichting Judaica Zwolle

COLOFON

Het Judaica-Bulletin is een uitgave van de Stichting Judaica Zwolle, Postbus 194, 8000 AD Zwolle. Het verschijnt vier maal per jaar. De abonnementsprijs bedraagt €8,00 per jaar, over te maken na ontvangst van een factuur. Een abonnement kan men aanvragen via info@judaica-zwolle.nl.

De Stichting Judaica Zwolle stelt zich ten doel de verspreiding van kennis over de joodse godsdienst, taal, geschiedenis en cultuur. Zij streeft dit o.a. na door het organiseren van cursussen, studiedagen, tentoonstellingen, etc. in de synagoge van Zwolle.

Het bestuur van de Stichting Judaica Zwolle bestaat uit de volgende leden:

- J.J. Dekker (secretaris)
- Mw. R.J.S. Hamburger (coördinator rondleidingen en tentoonstelling)
- Mw. J.J. (Jeannette) Hansma (bibliothecaris)
- Mw. J. (Mieke) van Harten-Wondergem (administrateur)
- D. Klasen (cursuscoördinator)
- W.H. Neevel (voorzitter)
- Mw. S. Prins (penningmeester)

De Stichting geeft jaarlijks een folder uit over haar activiteiten. Deze folder kan worden aangevraagd bij de administrateur mw. J. van Harten-Wondergem (038-4651347) of via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl. Actuele informatie over de cursussen, de Judaica-agenda en andere activiteiten van de Stichting is te vinden op de website: www.judaica-zwolle.nl. De bibliotheek van de Stichting wordt beheerd door mw. J.J. Hansma.

De Stichting heeft een tentoonstelling ingericht op het voormalige vrouwenbalkon van de synagoge van Zwolle, Samuel Hirschstraat 8, met als thema 'Joods leven in en om Zwolle'. Deze is eenmaal per maand op zondag geopend van 13.30-16.00 uur (zie voor de datums de Judaica-agenda in dit bulletin). Dan wordt er vanaf 14.00 uur ook een rondleiding verzorgd.

De Stichting werkt bij gelegenheid samen met: de Joodse Gemeente Zwolle, Stichting Voortbestaan Synagoge Zwolle, Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle, en andere regionale en landelijke organisaties met een soortgelijke doelstelling.

Giften voor het werk van de Stichting Judaica Zwolle zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting en kunnen worden overgemaakt op girorekening 259272 t.n.v. Stichting Judaica Zwolle te Zwolle.

VOLGENDE BULLETIN

Het volgende bulletin verschijnt 1 oktober 2012. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van september te zijn ingeleverd via info@judaica-zwolle.nl.

VAN HET BESTUUR

Op 2 juli heeft het bestuur na 25 jaar hartelijk afscheid genomen van Peter van 't Riet als voorzitter. Peter zal de komende tijd alleen nog als vrijwilliger voor de stichting blijven werken en wel als redacteur van het bulletin en als webmaster. Wim Neevel is hem als voorzitter opgevolgd. Johan Dekker is secretaris geworden. Toegetreden tot het bestuur is Jeannette Hansma, die al sinds het begin van dit jaar als bibliothecaris voor de stichting werkte. Daarmee telt het bestuur zeven leden zodat we de toekomst van de stichting met vertrouwen tegemoet kunnen zien.

DE ADMINISTRATIE

De administratie van de Stichting Judaica Zwolle wordt verzorgd door Mieke van Harten-Wondergem te Zwolle. Zij is te bereiken via tel.nr. 038-4651347 of via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl.

JUDAICA BULLETIN

De redactie van het Judaica Bulletin bestaat uit: Peter van 't Riet en Wim Neevel. Verspreiding: Geesinus en Astrid Kruithof.

TENTOONSTELLINGSCOMMISSIE

De tentoonstellingscommissie bestaat uit: Riwkah Hamburger (voorzitter), Hanneke Brem, Michael Canter, Wil Cornelissen, Marguerite Groot-Segond, Jaap Hagedoorn, Rosa Lemstra, Elmer Lugtigheid (PR), Ingrid Petiet, Astrid Rodrigues Pereira, Caroline Rouwendal-Estoppey.

WERKGROEP CURSUSSEN

De werkgroep cursussen bestaat uit: Johan Dekker, Arie Driesprong, Henrike de Graaf, Dick Klasen (secretaris), Wim Neevel, Wil Wolters.

BEHEER E-MAIL

De mailbox info@judaica-zwolle.nl van de stichting wordt beheerd door Lidy van Dam. Via dit e-mailadres kan men toezending van het cursusprogramma of andere informatie vragen.

RONDLEIDINGEN IN SYNAGOGE

Rondleidingen in de synagoge van Zwolle met bezoek aan de tentoonstelling voor groepen van meer dan 15 personen kunnen worden aangevraagd via info@judaica-zwolle.nl. Entree: € 4,00 voor volwassenen (kortingen voor jeugdigen).